

Р. М. МАШТАЛІР, О. П. ОРКУШ

РЕЗЕРВИ І ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ МАТЕРІАЛОМІСТКОСТІ КНИЖКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

В нових умовах господарювання питання зниження матеріаломісткості друкованої продукції набуває особливо важливого значення. І в першу чергу це стосується книжкової продукції, яка має значну питому вагу в загальному обсягу поліграфічної продукції і характеризується високою матеріаломісткістю. Матеріальні витрати в собівартості книжкової продукції становлять більшу частину власних витрат. Це спонукає поліграфічні підприємства до виявлення можливостей економного та раціонального використання матеріальних ресурсів. Необхідність виявлення резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції зумовлюється також постійним зростанням вартості поліграфічних матеріалів, збільшенням їх частки в собівартості продукції. В результаті аналізу індексів зміни оптових цін на поліграфічні матеріали виявлено, що з 1 січня 1990 р. вони становлять у середньому 1,32 від вартості матеріалів 1988 р., в тому числі паливо та енергія — 1,48, хімікати — 1,31, поліграфічні фарби — 1,12. У такій ситуації будь-яке необгрунтоване збільшення матеріальних витрат веде до невиправданого підвищення собівартості продукції, що зрештою зумовлює зменшення госпрозрахункового доходу підприємства і, відповідно, фонду оплати праці.

Для виявлення і мобілізації резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції важливе значення має їх класифікація. Аналіз матеріаломісткості книжкової продукції підтвердив доцільність класифікації резервів зниження матеріаломісткості за такими основними ознаками, як місце виявлення, час використання, види матеріальних витрат та форма прояву (рис. 1).

Для управління процесом зниження матеріаломісткості необхідна гнучка система виявлення резервів економії матеріалів на різних ієрархічних рівнях виробництва. Як показали дослідження, управління матеріаломісткістю книжкової продукції слід здійснювати від найвищого до найнижчого рівня виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність виявлення резервів зниження матеріаломісткості на рівні галузі, виробничого об'єднання (поліграфічного підприємства), цеху, робочого міс-

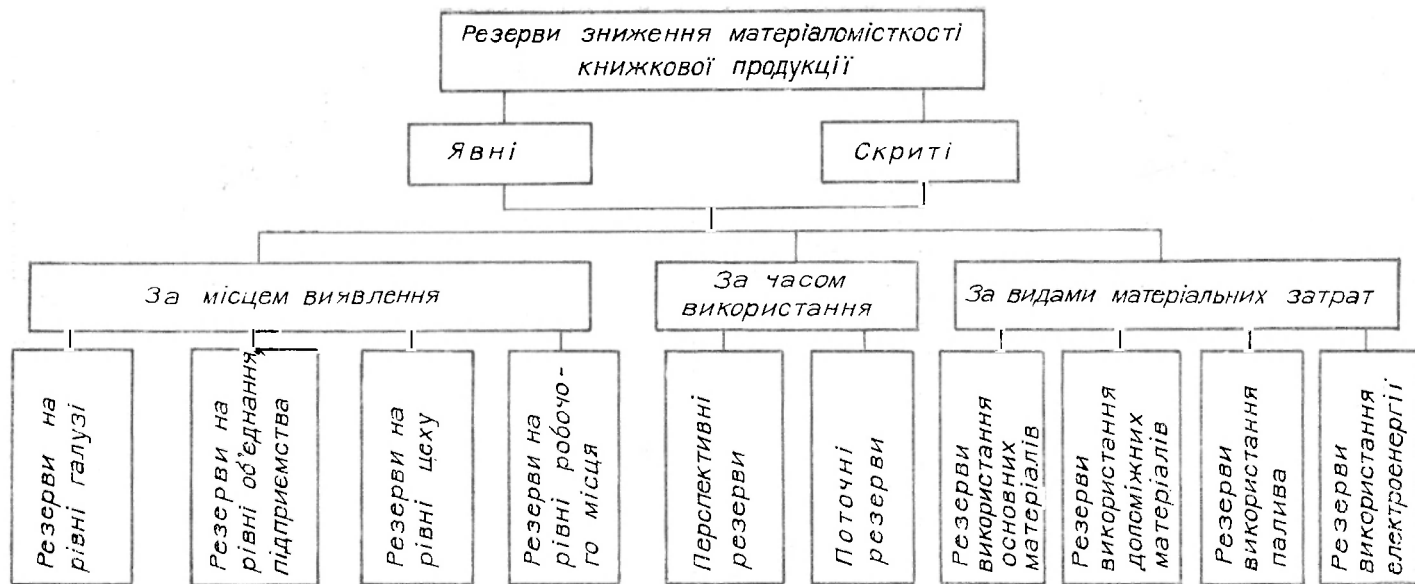


Рис. 1. Класифікація резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції.

ця. За часом використання ці резерви можуть бути поточними і перспективними. Поточні резерви криються безпосередньо у виробничому процесі, у підвищенні рівня його організації. Реалізація цих резервів не потребує значних коштів і може здійснюватися в стислі терміни силами відповідного рівня виробництва. Використання перспективних резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції, виявлених на різних рівнях виробництва, пов'язане з тривалим часом і значними капітальними витратами. Це в основному резерви, зумовлені впровадженням у виробництво досягнень науково-технічного прогресу.

Всі резерви зниження матеріаломісткості книжкової продукції, як свідчать спостереження, зосереджені в раціональному використанні основних і допоміжних матеріалів, палива та енергії. Резерви можуть бути явними і скритими. Явні резерви виявляються на основі аналізу показників матеріаломісткості. Для виявлення скритих резервів зниження матеріаломісткості продукції необхідно застосовувати комплексні методи досліджень, зокрема, методи функціонально-вартісного аналізу. Наприклад, якщо явний резерв зниження матеріаломісткості книжкової продукції можна виявити, досліджуючи причини відхилення фактичних витрат матеріалу від нормативних, то скриті резерви містяться безпосередньо в нормі витрат цього матеріалу. Виявлення скритих резервів потребує глибокого аналізу та наукової обгрунтованості норм витрат матеріалу, детального вивчення техніки, технології і організації виробництва.

Проведений аналіз матеріаломісткості книжкової продукції на різних рівнях виробництва виявив значні можливості більш ефективного використання поліграфічних матеріалів. Це — скорочення технологічних і нетехнологічних витрат матеріалів, раціональне використання відходів виробництва, ліквідація випуску бракованої продукції. Але існуюча на підприємствах безсистемність в управлінні процесом зниження матеріаломісткості книжкової продукції не може забезпечити повного виявлення і оптимального використання резервів зниження матеріаломісткості. Для цього необхідний систематизований підхід до всебічного обгрунтування факторів, під впливом або за допомогою яких формуються і реалізуються у виробництві ці резерви.

В основу запропонованої класифікації факторів зниження матеріаломісткості книжкової продукції покладені напрями підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів (рис. 2). До першої групи факторів зниження матеріаломісткості книжкової продукції доцільно відносити фактори вдосконалення виробничого процесу на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Ці фактори переважно впливають на формування перспективних резервів зниження матеріаломісткості продукції. До них відноситься впровадження принципово нової матеріалозберігаючої техніки, безвідхідної технології, прогресивних видів матеріалів і замінників. У результаті дії дру-

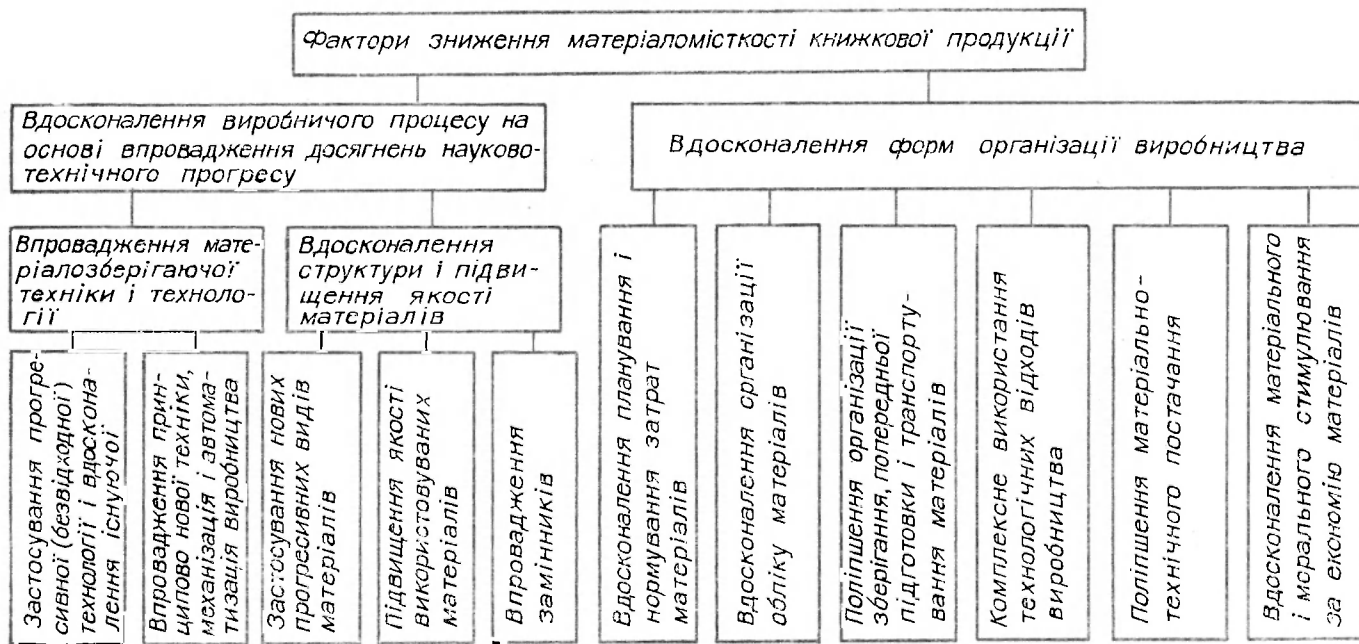


Рис. 2. Фактори зниження матеріаломісткості книжкової продукції.

гої групи факторів формуються поточні резерви зниження матеріаломісткості книжкової продукції. Ця група факторів пов'язана із вдосконаленням форм організації виробництва і базується на підвищенні наукового рівня планування і нормування витрат матеріалів, організації обліку матеріалів, їх зберігання, попередньої підготовки і транспортування, комплексному використанні технологічних відходів виробництва, поліпшенні матеріально-технічного постачання, вдосконаленні матеріального і морального стимулювання за економію матеріалів.

Пофакторний аналіз формування резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції дає змогу виявити резерви ефективного використання матеріальних ресурсів на різних рівнях виробництва. Реалізація цих резервів повинна здійснюватися на основі комплексної програми зниження матеріаломісткості книжкової продукції, в основі якої лежить сукупність взаємозв'язаних заходів технічного, економічного і організаційного характеру. Розроблена класифікація резервів зниження матеріаломісткості книжкової продукції і запропонована методика пофакторного аналізу виявлення і використання резервів можуть бути використані при створенні комплексної системи управління процесом зниження матеріаломісткості. Застосування комплексної, науково обгрунтованої системи управління процесом зниження матеріаломісткості книжкової та інших видів поліграфічної продукції забезпечить ефективне використання матеріальних ресурсів в галузі.

1. *Зусман Л.* Проблемы рационального использования сырья и материалов // Плановое хоз-во. 1988. № 1. 2. *Коровкин И.* Экономическая реформа отрасли // Полиграфия. 1988. № 1. 3. *Машталір Р. М., Оркин О. П.* Показники матеріаломісткості продукції поліграфічного виробництва // Поліграфія і видавнича справа. 1984. Вип. 20.

Стаття надійшла до редколегії 27.01.89